

Конспект

ОЦІНЮВАННЯ

ЗБИТКІВ І

ВТРАТ

територій та об'єктів

природно-заповідного фонду

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ
ВНАСЛІДОК АГРЕСІЇ РФ

ВСТУП

Основним документом, що визначення збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок пошкодження чи знищення природних комплексів та об'єктів, є затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13 жовтня 2022 року № 424 Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Метою визначення розмірів та обсягів шкоди і збитків, завданих ПЗФ, є:

- прогнозування загальнодержавних і секторальних витрат на відновлення довкілля;
- визначення обсягів компенсації державі за шкоду, завдану довкіллю та національному надбанню держави, до якого належить ПЗФ;
- подання на цих підставах до судових інстанцій (у тому числі міжнародних), позовів для компенсації завданих збитків.

Об'єкти визначення шкоди та збитків:

- природні комплекси (ландшафти, екосистеми, природні середовища існування біологічних видів – місця токування, линяння, гніздових колоній, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, території, що є шляхами міграції тварин);
- природні об'єкти (об'єкти рослинного і тваринного світу, нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати, інше житло і споруди тварин, унікальні природні утворення, в тому числі оголошені пам'ятками природи);
- штучно створені об'єкти ПЗФ.

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ

Інформаційною основою для розрахунку розміру заподіяних збитків є:

- огляд територій ПЗФ,
- дані дистанційного зондування Землі (космічні знімки, аерофотознімки),
- висновки експертів, довідки, матеріали, відомості,
- повідомлення фізичних та юридичних осіб,
- результати експертного дослідження (оцінювання).

Відшкодуванню підлягають:

- завдані або необхідні витрати для відновлення природних комплексів та об'єктів ПЗФ в обсязі, еквівалентному втраченому (пошкодженому) природним ресурсам, які надавалися цими комплексами та об'єктами;
- виражені у грошовій формі відновлювані втрати ПЗФ за період від моменту втрати (пошкодження) до відновлення до вихідного стану;

- виражені у грошовій формі безповоротні (невідновлювані) втрати ПЗФ;
- збитки, завдані в результаті забруднення атмосферного повітря, земель, вод (визначаються за окремими методиками з урахуванням коефіцієнта 10, за яким враховується особлива природоохоронна цінність територій та об'єктів ПЗФ);
- витрати на проведення оцінки завданої шкоди та збитків (на експертизу, експертне дослідження, збирання та оброблення даних дистанційного зондування Землі).

СТРУКТУРА ВТРАТ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПЗФ

Втрати ПЗФ від наслідків збройної агресії поділяються на відновлювані та невідновлювані.

До відновлюваних втрат ПЗФ належать втрати, що можуть бути відтворені, а первісний стан заповідних територій чи об'єктів може бути відновлений.

До невідновлюваних втрат ПЗФ належать знищені ендемічні або зникаючі види тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, унікальні та неповторні природні ландшафти. Невідновлюваними також є втрати окремих видів тварин і рослин, пам'ятки природи, які не мають аналогів у світі та не можуть бути відтворені у випадку їх знищення.

Втрати визначаються шляхом виділення типових біогеоценозів, подібних за типом рослинних угруповань, умовами місцезростання, віком та походженням. Підраховується кількість знищених та пошкоджених рослин і тварин, у т.ч. занесених до Червоної книги України. Визначається відповідність стану вражених біогеоценозів їх нормальному незмінному стану. Вихідні дані про типові біогеоценози визначаються у проекті організації території ПЗФ та Літопису природи.

Невідновні втрати оцінюються експертних шляхом на основі оцінки економічних та соціальних збитків. Визначаються економічні та соціальні втрати від зникнення природних комплексів, унікальних природних утворень, рідкісних, екзотичних і типових видів флори і фауни, унікальних видів, ландшафтів, пам'яток природи.

РОЗРАХУНОК РОЗМІРУ ШКОДИ ТА ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ ТЕРИТОРІЯМ ТА ОБ'ЄКТАМ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

1. Загальні економічні втрати об'єкта ПЗФ:

$$P_{пзф} = P_з + P_з, \quad (1)$$

де $P_{пзф}$ – розмір загальних економічних втрат об'єкта ПЗФ, грн;

$P_з$ – витрати на відновлення природного стану об'єкта ПЗФ, грн;

$P_з$ – недоотримані надходження від рекреаційної, наукової, природоохоронної, туристично-екскурсійної діяльності.

2. Витрати на відновлення природного стану об'єкта ПЗФ:

$$P_з = A_{п} + A_{нс} + I_{1i} + I_{2i} + \dots + I_{ki} \quad (2)$$

де $Pз$ – розмір витрат на відновлення природного стану об'єкта ПЗФ, грн;

$Aл$ – витрати на експертизу екологічної та ландшафтної структури об'єкта ПЗФ;

$Aнс$ – витрати на експертизу змін стану біогеоценозів об'єкта ПЗФ, грн;

I_i – збитки, завдані i -му типу біогеоценозу, грн:

розраховуються на основі визначення обсягу відшкодувань на відновлення первинного стану екосистем заповідної території чи об'єкта за окремими методиками або таксами. Відшкодування на відновлення первинного стану екосистеми включають витрати, необхідні для відновлення знищеного або пошкодженого об'єкта з урахуванням потрібних для цього технологій, заходів, матеріалів.

K – кількість типів біогеоценозів.

3. Втрати ПЗФ від недоотриманих надходжень від рекреаційної, наукової, природоохоронної, туристично-екскурсійної діяльності:

$$Pз = (Q_{1j} - q_{1j}) + (Q_{2j} - q_{2j}) + \dots + (Q_{mj} - q_{mj}), \quad (3)$$

де $Pз$ – розмір втрат ПЗФ від недоотриманих надходжень, грн;

Q_j – доходи j -ї установи ПЗФ до збройної агресії, грн;

q_j – доходи j -ї установи ПЗФ після збройної агресії, грн:

дохід установ та кількість відвідувачів визначаються на підставі фінансової звітності установ ПЗФ.

СПЕЦІАЛЬНІ ТАКСИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Розміри такс для визначення завданої об'єктам ПЗФ шкоди затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 року № 575 «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд

Постанова затверджує спеціальні такси для обчислення розміру шкоди внаслідок таких дій:

- незаконна рубка або пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло, до ступеня припинення росту;
- пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло, до ступеня неприпинення росту;
- знищення або пошкодження лісових культур, природного підросту та самосіву, сіянців і саджанців;
- знищення або пошкодження газонів та квітників;
- самовільна заготівля сіна або випасання худоби;
- незаконний збір або знищення дикорослих трав'янистих рослин, лісової підстилки, лікарських рослин, дикорослих плодів, горіхів, ягід, другорядних лісових матеріалів;

- незаконне добування чи знищення об'єктів тваринного світу, пошкодження або знищення їхніх жител та споруд, місць перебування і розмноження;
- пошкодження карстово-спелеологічних, геологічних та гідрологічних об'єктів;
- проїзд транспорту, прольоту та посадки літальних апаратів;
- самовільне зайняття земельних ділянок, невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту, забруднення та засмічення їх територій;
- знищення або пошкодження інформаційно-охоронних та інших знаків;
- знищення або пошкодження осушувальних каналів, дренажних і протиерозійних систем, доріг та інших об'єктів.

Такси для обчислення розміру шкоди, завданої внаслідок знищення або пошкодження лісових культур, природного підросту та самосіву, сіянців і саджанців

Об'єкти рослинного світу	Од.	Такса, грн	
		степова зона	інші зони
<i>Знищені:</i>			
віком до 5 років включно	за 1 га	227 824	182 259
віком 6-10 років	-	273 389	227 824
<i>Пошкоджені:</i>			
віком до 5 років включно	-	113 912	91 130
віком 6-10 років	-	136 694	113 912
<i>У розсадниках:</i>			
Сіянці	-	102 216	
саджанці основних лісових порід віком до 3 років включно	за 1 000 екз.	3 980	
саджанці плодкових, декоративних, інтродукованих і технічних порід	за 1 екз.	183	
<i>На плантаціях:</i>			
саджанці елітних насінневих	-	578	
саджанці всіх інших насінневих	-	171	

Такси для обчислення розміру шкоди, завданої внаслідок незаконного добування чи знищення окремих об'єктів тваринного світу, грн/од.

<i>Звірі:</i>	
олень європейський	45 565
кабан, олень плямистий, лань	30 377
козуля, муфлон	24 301
бобер, борсук	7 898
лисиця	7 194
вовк	2 762
куниця, ласка,	7 483
ондатра, нутрія вільна	5 037
заєць-русак, кролик дикий	2 590
їжак звичайний, кріт	718
білка	1 367
<i>Птахи:</i>	
чапля біла	10 065
лелека білий	8 202
єгипетська чапля, фламінго	7 337
лебідь	7 337
гуси	2 590
яструб великий	13 670
орлан-довгохвіст	8 285
куріпка	2 594
фазан звичайний	2 594
перепілка	1 295
рябок	2 734
зозуля звичайна	1 093

<i>Птахи:</i>	
сова біла	7 194
сич хатній	2 057
синиця	1 367
вивільга, іволга	2 734
крук	2 877
<i>Плазуни:</i>	
черепаха болотяна	967
ящірки	1 367
гадюка звичайна	2 016
вуж	273
<i>Земноводні:</i>	
ропуха	130
жаби	14
<i>Риби:</i>	
сом	2 077
форель струмкова	1 671
судак	2 494
щука	1 662
товстолобик	1 245
лящ	832
лин	580
барабуля	415
оселедець	400
плітка (тараня)	415

Такси для обчислення розміру шкоди, завданої внаслідок знищення або пошкодження інформаційно-охоронних та інших знаків, грн/од.

Інформаційно-охоронний, межовий охоронний знак, інформаційний щит	5 611
Стовп межовий, квартальний, візирний, лісовпорядний та лісогосподарський знак	5 385
Стовп лісогосподарський (на лісосіках, ділянках, призначених для відновлення лісу, сіножатях, пасовищах)	1 726
Шлагбаум, межовий знак	16 547
Монументальний знак-пам'ятник	3-кратна вартість

Такси для обчислення розміру шкоди, завданої внаслідок знищення або пошкодження осушувальних каналів, дренажних і протиерозійних систем, доріг, інших об'єктів, грн

Осушувальна канава і дренажна система, за 1 пог. м:	
осушувальна	2 507
збиральна	4 228
магістральна	6 531
Протиерозійний вал, лоток, канали	5-кратна вартість витрат на відновлення
Дорога, за 1 м ² :	
асфальтна	3 159
цементобетонна	2 673
із щебневим покриттям	2 187
із гравійним покриттям	1 945
ґрунтова поліпшена	1 458
ґрунтова	972
Огорожа, за 1 пог. м	5-кратна вартість витрат на відновлення

ІНДЕКСАЦІЯ ТАКС ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ РОЗМІРУ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОМУ ФОНДУ

Розмір шкоди, завданої природно-заповідному фонду, має враховувати індекс споживчих цін (індекс інфляції) та коефіцієнт, яким визначається особлива природоохоронна цінність територій і об'єктів природно-заповідного фонду:

$$H_i = (H_n \times I / 100) \times 10, \quad (4)$$

де H_i – розмір шкоди, завданої природно-заповідному фонду у поточному році, грн;

H_n – такса для обчислення розміру шкоди, грн;

I – індекс споживчих цін (індекс інфляції) за попередній рік, %;

10 – коефіцієнт, яким визначається особлива природоохоронна цінність територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

РОЗРАХУНОК ЗБИТКІВ ВІД ЗНИЩЕННЯ АБО ПОГІРШЕННЯ ЯКОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ЗОН

Порядок розрахунку збитків від знищення або погіршення якості рекреаційних зон визначає Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 175 від 15 лютого 2002 року.

Наслідки надзвичайних ситуацій 1) завдають збитків рекреаційним зонам та 2) призводять до втрат рекреаційних ресурсів.

Для розрахунку збитків рекреаційних зон обчислюється прибуток, який отримує установа за відповідний розрахунковий період. Для цього визначається кількість рекреантів і туристів на об'єкті рекреаційної зони протягом місяця після надзвичайної ситуації, а також в середньому за цей же місяць за останні три роки (за даними фінансової звітної документації установи).

Розмір збитків також залежить від обсягів витрат, необхідних для відновлення первісного стану рекреаційних зон. Відповідно, збитки оцінюються на основі визначення втрат природних ресурсів та ресурсів антропогенного походження.

До природних ресурсів рекреаційних зон належать ділянки суші та водного простору, призначені для організованого масового відпочинку і туризму, на яких розташовані санаторії, будинки та бази відпочинку, пансіонати, мотелі, кемпінги, дитячі та молодіжні табори, інші установи, що використовуються для туризму, лікування і відпочинку.

До ресурсів антропогенного походження належать об'єкти культурної спадщини (споруди, комплекси, визначні місця).

Витрати на відновлення рекреаційних зон визначаються шляхом експертного оцінювання та залежать від ступеня негативних змін та періоду, необхідного для відновлення рекреаційних зон.

Збитки від наслідків надзвичайної ситуації для об'єкта рекреаційної зони:

$$P_{рек} = T \times П, \quad (5)$$

де $P_{рек}$ – розмір збитків від наслідків надзвичайної ситуації для об'єкта рекреаційної зони, грн;

T – період, необхідний для відновлення рекреаційної зони, років;

$П$ – прибуток від діяльності установи на одному об'єкті рекреаційної зони за рік, грн.

Загальні збитки від наслідків надзвичайної ситуації для рекреаційної установи, що включає декілька об'єктів та використовує певний обсяг природних ресурсів і ресурсів антропогенного походження рекреаційної зони:

$$P_{рек} = (Zp_{i1} + Zp_{i2} + \dots + Zp_{im}) + Pп + Pс, \quad (6)$$

де $P_{рек}$ – загальні збитки внаслідок надзвичайної ситуації для рекреаційної установи, грн;

Zp – збитки i -го об'єкта рекреаційної зони;

m – кількість об'єктів рекреаційної зони;

$Pп$ – витрати на відновлення ресурсів природного походження;

$Pс$ – витрати на відновлення ресурсів антропогенного походження.